

Krystyna Szafranowska-Kończalik

Z PROBLEMÓW NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO
NA UNIWERSYTECIE IM. A. ŻDANOWA W LENINGRADZIE

W 1985 r. rosyjska sławistyka obchodziła uroczyste 150 rocznicę. Pierwsze katedry historii i literatury krajów słowiańskich powołano na wydziałach humanistycznych uniwersytetów w Moskwie, Petersburgu, Kazaniu i Charkowie. W celu przygotowania przyszłych kierowników katedr wysłano do krajów słowiańskich młodych, zdolnych uczonych, aby tam poznali język, historię, literaturę, folklor tych krajów. Do najwybitniejszych sławistów okresu przedrewolucyjnego należeli tacy uczeni jak A. Szachmatow, J. Boudouin de Courtenay, P. Preis, J. Srezniewski, Grygorowicz, po 1918 r. M. Dzierżawin - jeden z twórców radzieckiej sławistyki, L. Szczerba, Czernobajew, Puszkarewicz i inni.

Obecnie sławistyka istnieje w ZSRR w 60 uniwersytetach i 19 instytutach pedagogicznych. Języka polskiego uczą się młodzi ludzie w 56 instytucjach naukowych i na wielu kursach dla przewodników i tłumaczy.

Od 1972 r. obowiązuje nowy program nauczania na wszystkich wydziałach sławistyki. Obejmuje on teorię i praktykę językową w zakresie językoznawstwa i literaturoznawstwa, wprowadzenie do filologii słowiańskich, język starosłowiański i jego historię, teoretyczną gramatykę języków słowiańskich i języka rosyjskiego, drugi słowiański język, gramatykę porównawczą języków słowiańskich, historię literatur słowiańskich, teorię i praktykę przekładu.

Nauka kończy się obroną pracy dyplomowej z zakresu literaturoznawstwa, językoznawstwa lub teorii przekładu.

Katedra filologii słowiańskiej na Uniwersytecie Leningradzkim powstała jako samodzielna placówka naukowa w 1944 r., a do tego czasu rozwijała się w ramach filologii rosyjskiej. Pracę naukową, rozpoczętą przed wojną, kontynuowali tutaj prof. E. Jakubińska-Lemberg, prof. K. Koperzyński, doc. S. Sowietow (polonista) i in.

Obecnie pracuje w katedrze około 30 pracowników naukowo-dydaktycznych, a kieruje nią znany serbista, dr nauk filologicznych prof. A. Dmitrijew. W katedrze są następujące filologie: bułgarska, czeska, polska i serbsko-chorwacka. Dorobek naukowy katedry jest bardzo bogaty i tematycznie rozległy. Uniwersyteccy slawiści wspólnie z pracownikami instytutów naukowych (np. Dom Puszkiniowski) pracują obecnie nad badaniami z zakresu etnogenezy narodów słowiańskich i bałkańskich, nad problemami formowania się narodów w centralnej i południowo-wschodniej Europie, nad historią kultury narodów słowiańskich i bałkańskich w epoce socjalizmu oraz nad problematyką rozwoju i funkcjonowania języków słowiańskich w społeczeństwie socjalistycznym.

Obok prowadzenia badań naukowych pracownicy katedry zajmują się pracą dydaktyczną. Dużą grupę studentów slawistyki stanowią poloniści (około 30 na wszystkich latach studiów), którzy podstawowe wykształcenie filologiczne zdobywają na wykładach z historii literatury i gramatyki współczesnego języka polskiego, oraz gramatyki historycznej, na wykładach monograficznych, seminariach i ćwiczeniach. W szybkim opanowaniu języka pomagają im zajęcia lektoratowe w wymiarze 6-8 godzin tygodniowo na każdym roku. Zajęcia te prowadzą wykładowcy polscy i radzieccy. W ciągu 4 lat studiów studenci wykonują pracę roczną, służącą pogłębianiu wiedzy z wybranej przez siebie specjalizacji. Prace te stanowią przygotowanie do wykonania pracy dyplomowej. Oprócz wykształcenia polonistycznego absolwenci mają przygotowanie do prowadzenia zajęć z języka i literatury rosyjskiej.

Do 1980 r. studenci-poloniści mieli możliwość podwyższania swoich kwalifikacji językowych na wakacyjnych kursach języka polskiego i kultury polskiej, organizowanych corocznie przez Uniwersytet Warszawski. Obecnie istnieje realna możliwość wznowienia tych pożytecznych praktyk wakacyjnych.

Praca zawodowa absolwentów polonistyki przebiega bardzo różnie. Najzdolniejsi pozostają w katedrze lub pracują w innych instytutach naukowych, często zajmują się nauczaniem języka rosyjskiego w katedrach kształcących cudzoziemców, pracują w instytucjach kulturalnych, bibliotekach naukowych, poświęcają się pracy translatorskiej. Większość jednak pracuje w biurach turystycznych jako tłumacze-przewodnicy.

Zespół pedagogów - polonistów stanowią: prof. W. Obolewicz,

doc. doc. J. Maciusowicz, W. Zolotowa, H. Wołoszyna, P. Malkow oraz dr dr W. Jeremioła i A. Babanow.

Dorobek naukowy tego zespołu obejmuje polską literaturę średniowieczną i renesansową, folklor słowiański (prace porównawcze), komentarze do utworów polskich wydanych w ZSRR w języku rosyjskim (dzieła Kochanowskiego, Reymonta, Sienkiewicza), teorię procesu literackiego w literaturze polskiej (prof. W. Obolewicz) literaturę współczesną, polskie motywy w literaturze rosyjskiej i rosyjskie w polskiej (doc. P. Malkow).

W dziedzinie językoznawstwa po raz pierwszy w radzieckiej polonistyce dokonano całościowego ujęcia systemu języka polskiego metodą kontrastywną (doc. J. Maciusowicz). Obecnie pracownicy katedry prowadzą badania nad kształtowaniem leksykalnych norm polskiego języka literackiego w XVIII w. (doc. W. Zolotowa).

Wszyscy poloniści zajmują się pracą translatorską oraz intensywnie uczestniczą w inicjatywach wydawniczych dotyczących publikacji utworów polskich w ZSRR. Przez kilka lat zespół polonistyczny współpracował przy wydawaniu tomu "Поэзия южных и западных Славян". Jego członkowie nadal współpracują z instytucjami wydawniczymi jako konsultanci naukowcy i recenzenci.

W ramach polsko-radzieckiej wymiany naukowej od 1971 r. zatrudnieni są w katedrze lektorzy z Polski. Dotychczas reprezentowali oni 6 uniwersyteckich ośrodków naukowych: warszawski, krakowski, poznański, gdański, śląski i łódzki. Polscy lektorzy prowadzili zajęcia z praktycznej nauki języka polskiego na wszystkich latach studiów. System nauczania oparł na ścisłej korelacji zajęć prowadzonych przez wykładowców radzieckich i przez lektora. Głównym celem nauczania było wprowadzenie, utrwalenie i rozszerzenie znajomości słownictwa i frazeologii polskiej.

Tematyka zajęć była zróżnicowana i uwzględniała stopień zaawansowania językowego studenta. W zależności od potrzeb wprowadzano ćwiczenia fonetyczne (niezbędne w początkowym okresie nauczania) lub ćwiczenia korekcyjne (prawidłowy akcent, składnia, styl wypowiedzi).

Biorąc pod uwagę fakt, iż studenci I roku nie znali języka polskiego, lektorzy musieli na tym etapie nauczania wprowadzić słownictwo dotyczące życia codziennego (np. moja rodzina, dom, miasto, poczta, lekarz itd.) bez analizowania struktur językowych.

W miarę przyswajania materiału na zajęciach specjalistycznych rozwijali przerobione tematy wprowadzając słownictwo i utrwalając

jąc niektóre zagadnienia gramatyczne. Rosnący stopień zaawansowania językowego dawał możliwość posługiwania się leksyką związaną z życiem społeczno-politycznym czy kulturalnym.

Na I i II r. studiów przeważającą część zajęć lektorzy poświęcili wdrażaniu i utrwalaniu przerobionego materiału gramatycznego. Stosowali ćwiczenia gramatyczne, dialogi sytuacyjne, testy, krótkie prace sprawdzające, posługiwali się tablicami gramatycznymi, diapozytywami, filmami, magnetofonami i innymi pomocami dydaktycznymi.

Na III r. prowadząc zajęcia równoległe z zajęciami Inturistu rozszerzali program nauczania o zagadnienia związane z historią kultury i sztuki europejskiej.

Na IV i V r. dominowały ćwiczenia translatorskie, ćwiczenia frazeologiczne, analiza referatów samodzielnie przygotowanych przez studentów, poradnictwo dotyczące pisania prac dyplomowych, układania planów i zbierania bibliografii. Polscy lektorzy przygotowali i wygłosili szereg wykładów i pogadanek na temat kultury polskiej i współczesnego życia społecznego w Polsce, recenzowali prace dyplomowe pisane w języku rosyjskim. Wspólnie ze studentami i wykładowcami radzieckimi uczestniczyli w imprezach organizowanych z okazji polskich rocznic państwowych i kulturalnych, przygotowywali program artystyczny tych uroczystości, aranżowali spotkania radzieckich studentów z polską młodzieżą studiującą w Leningradzie, wypożyczali z Konsulatu PRL materiały propagandowo-reklamowe i wybitne filmy polskie, których projekcje odbywały się na Uniwersytecie i kierowali dyskusją nad filmami, w której uczestniczyli również pracownicy Uniwersytetu.

Lektorzy korzystali w swojej pracy z wielu podręczników, m. in. z takich, jak:

1. S. K a r o l a k, D. V a s i l e v s k a, Uczeńnik polskiego języka, Warszawa 1964.
2. J. K r o t o v s k a j a, B. G o l d b e r, Uczeńnik polskiego języka, Moskwa 1974.
3. J. M a c i u s o v i č, Morfologičeskij stroj sovremennogo polskiego literaturnogo języka, Wrocław 1978.
4. Połskij Język, Leningrad 1979.
5. D. B u t t l e r, Frazeologia polska. Ćwiczenia dla cudzoziemców, Warszawa 1975.
6. S. H r a b c o w a, Ćwiczenia gramatyczne z jęz. polskiego, Łódź 1980.

7. T. I g l i k o w s k a, Ćwiczenia gramatyczno-leksykalne na lektoraty języka polskiego dla cudzoziemców, Warszawa 1975.

8. Język polski. Kurs wstępny pod red. D. J e z i e r s k i e j i G. B a r a n o w s k i e j, Łódź 1981.

9. Język polski. Wybór tekstów o Polsce. Łódź 1982.

Korzystali również z czasopism prenumerowanych przez Katedrę Sławistyki ("Polonistyka", "Poradnik Językowy", "Język Polski", "Twórczość", "Pamiętnik Literacki"), ze słowników, encyklopedii, map, albumów itp.

Podstawowej literatury niezbędnej do pracy dostarczała biblioteka znajdująca się w Katedrze. Brak w niej było jednak najnowszych pozycji filologicznych, co bardzo utrudniało pracę studentom i wykładowcom.

W pracy dydaktycznej stosowano różne metody, począwszy od wprowadzania nowej leksyki na podstawie krótkich, adaptowanych przez lektora tekstów wybranych z książek, poprzez metody audio-wizualne, aż do samodzielnej pracy studenta nad referatem, recenzją lub informacją prasową.

Proces nauczania języka polskiego kończył się na wszystkich latach studiów egzaminem, który składał się z trzech części:

- 1) tłumaczenie tekstu z języka polskiego na rosyjski,
- 2) tłumaczenie tekstu z języka rosyjskiego na polski,
- 3) temat konwersacyjny przerobiony na zajęciach (np. blok "Polska").

W pracy pedagogicznej niezbędna dla lektorów okazała się znajomość metodyki nauczania języków obcych, dobra praktyczna i teoretyczna znajomość języka polskiego, ogólna orientacja w zakresie gramatyki języka rosyjskiego, znajomość języka ojczystego studentów, dobre rozeznanie w polskiej literaturze i sztuce. Dużą satysfakcję zawodową i moralną dawała wykładowcom młodzież polonistyczna wykazująca olbrzymie zainteresowanie naszym krajem, jego kulturą, życiem społecznym i politycznym.